

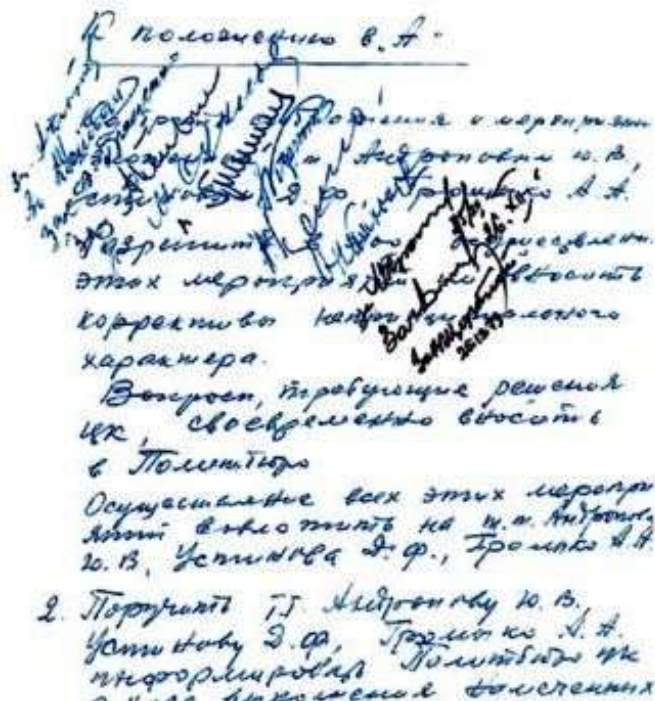
چهل سالگی تهاجم شوروی به افغانستان به روایت

اسناد آرشیو امنیت ملی آمریکا

یاسین رسولی روزنامه نگار

۴۷ دقیقه پیش

متن "درباره وضعیت در افغانستان" طرح اعزام نیروهای شوروی به افغانستان که در ۱۲ دسامبر تهیه شد و تا ۲۶ دسامبر ۱۹۷۹ امضا شد. دستخط چرنینکو است که پسان به رهبری شوروی رسید. "پرونده خاص" در بالا سمت راست، جلسه به ریاست لئونید برژنف، و امضا به ترتیب از چپ به راست: آندروپوف، رئیس کی جی بی، استنیوف، وزیر دفاع، گرومیکو، وزیر خارجه، سولسوف، گریشین، چرنینکو و تیخانوف اعضای بیروی سیاسی.

چهل سال پیش در ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹ (۶ جدی ۱۳۵۸) پس از آن که کماندوهای آلفا شوروی، حفیظ الله امین، نخست وزیر وقت افغانستان را در قصر تاج بیگ مسموم کردند و کشتند، نیروهای شوروی افغانستان را اشغال کردند.

مردم کابل خبر کشته شدن امین را با صدای ببرک کارمل از رادیو شنیدند که امین را "فاشیست و جاسوس سی‌آی‌ای" نامید.

پیام کارمل بار نخست از طریق رادیوی تاجیکستان از قبل ضبط و پخش شد. ببرک کارمل همراه با اسلم وطنجار، گلابزوی، اسدالله سروری، عبدالوکیل و نجیب‌الله از شاخه پرچم "حزب دموکراتیک خلق افغانستان" نیز همراه با نیروهای شوروی از تبعید به کابل بازگشتند و حکومت جدید را در دست گرفتند.

اسناد آرشیوی امنیت ملی آمریکا نشان می‌دهد که ترس "حلقه محدود" در بیرو (دفتر) سیاسی شوروی وقت به رهبری لئونید برژنف از تغییر جهت حفیظ‌الله امین به سمت غرب سبب فراهم شدن حمله شوروی و اشغال افغانستان شد. اما در واشنگتن تهاجم شوروی به افغانستان به عنوان توسعه طلبی به سمت جنوب برای رسیدن به آب‌های گرم توصیف شد.

FOREIGN
RELATIONS
OF THE
UNITED
STATES

1977-1980

Volume XII

AFGHANISTAN

DEPARTMENT
OF
STATE

اسناد افغانستان در آرشیف روابط خارجی آمریکا

در سندی، برژینسکی در ۴ اکتبر ۱۹۷۹ به سایروس ونس، وزیر خارجه وقت آمریکا نوشته: اعزام شمار زیاد نیروهای شوروی به افغانستان "چشم‌انداز دخالت متحول" احساس می‌شود بنابراین باید موضوع افغانستان مرتباً مورد توجه افکار عمومی واقع شود و کشورهای متحد ما در منطقه نیز در جریان قرار بگیرند.

اسناد بیرونی سیاسی شوروی وقت نشان می‌دهد که شوروی در حمله به افغانستان در موضع "تهاجمی" آن گونه که در واشنگتن برداشت شد، نبود.

اما در آمریکا، زیگیانو برژینسکی، مشاور امنیت ملی جیمی کارتر برداشت و تحلیل متفاوتی از اشغال افغانستان ارایه می‌کرد. با ورود نیروهای ارتش سرخ، افغانستان یکشنبه در اولویت سیاست خارجی روسای جمهور آمریکا جیمی کارتر و رونالد ریگان قرار گرفت.

اشغال افغانستان نمونه‌ای است که دو ابرقدرت شوروی و آمریکا در اوج جنگ سرد، ترس از نیت و فعالیت‌های پنهانی همدیگر را جایگزین تحلیل واقعی از رفتارهای همدیگر کردند و واکنش نشان دادند.

برژینسکی (راست) مشاور امنیت ملی جیمی کارتر (وسط)، رئیس جمهور آمریکا در زمان تهاجم شوروی به افغانستان بود

▪ برژینسکی؛ چه چیزی در تاریخ مهمتر است؟ وجود طالبان یا فروپاشی شوروی؟

یک سال پیش از تهاجم شوروی به افغانستان در جنوری/ژانویه ۱۹۷۹ انقلاب اسلامی در ایران به پیروزی رسیده بود. شوروی نگران تکرار تجربه مصر در افغانستان شد. چرخش حفیظ الله امین به

سمت غرب مانند چرخش ناگهانی انور سادات در سال ۱۹۷۲ بود که منجر به اخراج هزاران مشاور شوروی از مصر شد و مصر به دومین کشور دریافت کننده کمک‌های آمریکا پس از اسرائیل تبدیل گردید.

اسناد بحث‌های داخلی بیروی سیاسی شوروی در ماه مارچ ۱۹۷۹ نشان می‌دهد که کرملین درخواست‌های مکرر حمایت نظامی شوروی از افغانستان از جمله نیروهای حمایتی شوروی را رد کرده بود.

در ۱۴ سپتامبر همان سال، حفیظ الله امین به طور ناگهانی به خاطر اختلافات داخلی نور محمد ترهکی را در ارگ کابل کشت و قدرت را به دست گرفت. از ترهکی مانند لنین افغانستان ستایش می‌شد، یک‌شبه از صحنه سیاسی افغانستان غایب شد. یک هفته پیشتر از سفر به هاوانا و مسکو و دیدار گرم با لئونید برژنف بازگشته بود.

▪ اختلاف ترهکی و امین بر سر چه بود؟

اسناد بیروی سیاسی شوروی نشان می‌دهد که در ماه اکتبر یک تغییر ناگهانی در رویکرد رهبری شوروی نسبت به افغانستان رخ داد. دو حادثه در ماه اکتبر زنگ خطر را برای مسکو به صدا درآورد؛ کشته شدن ترهکی و دیدار حفیظ الله امین با آرچر بلود، دیپلمات آمریکایی در کابل در ۲۷ اکتبر.

نور محمد ترهکی (نفر وسط) یک هفته پیش از کشته شدنش با لئونید برژنف (راست)، رهبر شوروی و آندره گرومیکو (چپ) وزیر خارجه شوروی در مسکو دیدار کرده بود

چرا امین متهم به جاسوسی آمریکا شد؟

بلود آخرین دیپلمات آمریکایی بود که با امین دیدار کرد. پیشتر از او، امین در اوایل اکتبر به بروس آمستاز، شارژدافر آمریکا در کابل اظهار تمایل به معرفی و پذیرش سفیر تازه آمریکا در افغانستان کرد. از آنجایی که ماموریت آمستاز ختم شده بود، وزارت خارجه آمریکا آرچر بلود را از دهلی به کابل فرستاد تا با امین دیدار کند.

آمستاز در چند مورد در ضیافت‌های دیپلماتیک در سال ۱۹۷۹ امین را از نزدیک دیده بود. در گزارش به واشنگتن آمستاز نوشت که گفتگوی او با امین فقط حدود ۱۵ دقیقه را در بر گرفته است. آمستاز در گزارش‌هایش به واشنگتن، خلقی‌ها را "یک دسته کژدم که همدیگر را تا مرگ نیش می‌زنند" توصیف کرده است.

بلود در گزارشی در ۲۸ اکتبر به واشنگتن از جزئیات ملاقاتش با حفیظ الله امین گزارش داده است. بلود نوشته که در صبح روز ۲۷ اکتبر ۴۰ دقیقه با حفیظ الله امین ملاقات داشته، امین در این ملاقات برای بهبود روابط با آمریکا صحبت کرد اما "گام‌های خاصی" نیز از طرف آمریکا پیشنهاد نکرد و تقاضای "مساعده‌های" آمریکا - هرچند اندک باشد - را داشت.

بلود تسلط امین به انگلیسی را "خیلی خوب" و قابل فهم و او را "مشتاق" در این دیدار توصیف کرده است. امین گفت حکومت را از اظهارات علنی ضد آمریکایی بازداشته، و امیدوار است که دو کشور "منافع مشترک" بیابند. به عقیده بلود امین با رفتار و بیان نرم خیلی خوب "ماسکی بر چهره بی‌رحم و خشن" خویش زده است.

بلود درباره موانع کمک‌های آمریکا از جمله به روشن شدن مسئولیت کشته شدن دابس، سفیر آمریکا در کابل اشاره کرده است. آدلف دابس، سفیر آمریکا در کابل در ۱۴ فبروری/فوریه ۱۹۷۹ در ماجرای گروگان‌گیری در هتل کابل میان نیروهای امنیتی افغانستان و گروگان‌گیران کشته شد.

آرچر بلود، آخرین دیپلمات آمریکایی که با امین دیدار کرد

▪ چهل سال گذشت؛ سفیر آمریکا در کابل چگونه ربوده و کشته شد؟

ارزیابی بلود این بوده که بنا به هر دلیلی امین در صدد بهبود روابط با آمریکا است. اما او فکر نمی‌کند که امین "در واقعیت، در آینده نزدیک انتظار بهبود روابط و دریافت کمک‌های آمریکا" را داشته باشد. حفیظ الله امین محصل دوره دکتری از دانشگاه کلمبیا در نیویورک بود.

روز تهاجم شوروی به افغانستان؛ در واشنگتن چه گذشت؟

روز ۲۷ دسامبر که آمستاز چندین گزارش مفصل از کابل به واشنگتن روان کرده، گویا هنوز از تغییر رژیم خبر نداشته، از تحرکات شدید نیروهای هوایی شوروی در حد ۲۰۰ هواپیما و هزاران سرباز نوشته و گفته حالا به عقیده مردم، این نیروها "بقای رژیم منفور امین" را تضمین می‌کنند. از یک فروشنده افغان نقل می‌کند که "حالا افغانستان تبدیل به چکسلواکی دوم می‌شود." تا این زمان، اطلاعات شارژدافر سفارت آمریکا در کابل فقط در این حد بوده که از این به بعد نیروهای شوروی در کنار

نیروهای دولتی با شورشیان (مجاهدین) می‌جنگند. و او در یادداشت دیگری، سیاست تازه آمریکا نسبت به افغانستان را توصیه می‌کند و اعزام سربازان شوروی را "چندمنظوره" می‌داند.

در عصر ۲۷ اکتبر، جیمی کارتر در جلسه‌ای در کاخ سفید با حضور ژنرالان وزارت دفاع، سایروس ونس، وزیر خارجه، زبیبگنیو برژینسکی، مشاور امنیت ملی و استنسفیلد ترنر، رئیس سیا و معاون رئیس جمهور درباره اوضاع افغانستان و منطقه به تفصیل بحث و نتیجه‌گیری می‌کنند.

جلسه با این جمله آمیرال/دریادار ترنر رئیس سیا آغاز شد که "تا این لحظه قصد و نیت کامل تحرکات مسکو در افغانستان را نمی‌دانیم. می‌دانیم که ببرک کارمل پرچمی سفیر در پراگ بود. سربازان شوروی وارد درگیری شدند".

برژینسکی می‌پرسد: "رادیو افغانستان در بیرون از کابل پخش می‌شود؟" ترنر جواب می‌دهد: "نمی‌دانیم". معاون رئیس جمهور می‌پرسد: "دقیقا حالا چه تعداد سرباز شوروی آنجا هستند؟" ترنر جواب می‌دهد: "حدود ۱۰ هزار، شمار دقیق را نمی‌دانیم".

ترنر از احتمال تغییر امین نیز صحبت می‌کند.

قصر دارالامان در کابل زمانی مرکز فرماندهی نیروهای شوروی در افغانستان محسوب می‌شد

در همین جلسه، ترنر از عملیات تحت پوشش سازمان سیا برای شکل دادن به یک "تیم عملیات روانی" در واشنگتن خبر می‌دهد که مواد اخبار تحت پوشش در افغانستان را تهیه کنند: "تاسیس یک رادیو در

ماه نوامبر در پاکستان که امین نیز از آن شکایت داشته و ۱۵۰ مقاله برای نشر در نشریات بین‌المللی را تهیه کردیم. با سعودی‌ها صحبت کردیم که برای تامین مالی با پاکستان برای تهیه جنگ‌افزارها همکاری کند".

سایروس ونس هم اصرار داشت که در این زمان موضوع افغانستان در سازمان ملل طرح نشود و به جای آن بر موضوع آزادی گروگان‌های آمریکایی در ایران تمرکز شود.

"درباره وضعیت در ۱ (افغانستان)"

در هشتم دسامبر، آندروپوف همراه با استینوف و آندره گرومیکو، وزیر خارجه وقت شوروی در محفل محدود در دفتر شخصی برژنف موسوم به "بیروی کوچک سیاسی"، تصمیم نهایی اعزام سپاه چهارم ارتش سرخ به افغانستان را گرفتند.

در اسناد بحث‌های بیروی سیاسی شوروی فرستادن این نیروها به افغانستان به مثابه "تمهیدات" یاد شده است و عبارت "قطعات محدود نیروهای اتحاد شوروی" دیده نمی‌شود.

حکومت ببرک کارمل در کابل و شوروی در بیانیه‌های رسمی از عبارت "قطعات محدود نیروهای شوروی" تا پایان خروج نیروها در سال ۱۹۸۹ به تکرار استفاده می‌کردند.

آناتولی دوبرنین که سال‌ها به عنوان سفیر شوروی در واشنگتن خدمت کرده بود، از روی اسنادی که در آرشیو ریاست جمهوری روسیه دیده است می‌گوید: "در جلسه هشتم دسامبر بیروی آندروپوف، رئیس کاگب و مارشال استینوف، وزیر دفاع از خطراتی در مرزهای جنوبی اتحاد شوروی و امکان نصب موشک‌های میان‌برد آمریکا در افغانستان به سمت اهداف استراتژیک در قزاقستان و سیبری و مناطق دیگر یاد کرد".

در ۱۲ دسامبر این گروه کوچک پیش‌نویس طرح حمله به افغانستان را به دست‌خط چرنینکو، که حتی تایپیست کرملین ندید- را در بیروی سیاسی آوردند. کسانی که در جلسه حضور داشتند بدون بحث جدی فقط فرمان را امضا کردند تا روز ۲۶ دسامبر که در متن دیده می‌شود. عنوان طرح "درباره وضعیت در ۱ (افغانستان)" است. نام ال‌کسی کاسیگین بدون امضایش دیده می‌شود. (گفته شده بود که کاسیگین، نخست‌وزیر وقت شوروی در زمان جلسه در بیمارستان بوده. کاسیگین مخالفت خود را با حمله به افغانستان در مارچ/مارس ۱۹۷۹ و در تماس تلفنی با نور محمد تره‌کی نیز ابراز داشته بود.

در این طرح که مورد تصویب بیروی سیاسی قرار گرفت آمده: "تصویب، ارزیابی و تمهیداتی که توسط آندروپوف، استینوف و گرومیکو در نظر گرفته شده و اعطای صلاحیت به آنها برای اجراءات" و در بند دوم ارایه گزارش اجراءات به بیروی سیاسی توسط این سه نفر آمده است.

سربازان روس در افغانستان

تهاجم به افغانستان طرح آندروپوف بود

بنا به اسناد بحث‌های بیروی سیاسی، اشغال افغانستان طرح یوری آندروپوف، رئیس سازمان استخبارات شوروی (کاگب/کی‌جی‌بی) بود. در مدت حکومت کوتاه سه‌و نیم ماهه امین، بوریس اوانوف، جنرال کی‌جی‌بی ارشدترین مقام روسی مطلع از تحولات افغانستان در کابل، نفوذ شوروی در افغانستان را رو به کاهش دیده و خواهان دخالت نظامی شوروی برای تغییر حکومت در کابل شده بود.

آندروپوف طرح دخالت نظامی در افغانستان را در مارچ/مارس ۱۹۷۹ نیز پیشنهاد کرده بود که با مخالفت بیروی سیاسی مواجه شده بود.

اسناد بیروی سیاسی نشان می‌دهد که کرملین به دیدار امین با دیپلمات آمریکایی به شدت مشکوک شده بود.

آناتولی دوبرنین که سال‌ها به عنوان سفیر شوروی در واشنگتن خدمت کرده در یک آرشیو کرملین از متن سخنان آندروپوف نقل می‌کند: آندروپوف، در این جلسه حفیظ الله امین را مسبب نابسامانی سیاسی

در حکومت و در ارتش افغانستان دانسته و گفته بود: "اطلاعاتی که به ما درباره فعالیت‌های پشت پرده امین رسیده، به معنای تغییر جهت او به غرب باید باشد."، "او ارتباط با شارژدافر آمریکا را از ما مخفی نگه داشته." و "سران قبایل را به دوری جستن از شوروی و اتخاذ موضع بی‌طرفی تشویق کرده است."

اسناد نشان می‌دهد که دیمیتری استینوف، وزیر دفاع شوروی وقت در اوایل دسامبر با آندروپوف برای حمله به افغانستان و اعزام یک نیروی ۷۵ تا ۸۰ هزار نفری موافق شد. رئیس ستاد ارتش شوروی مخالف فرستادن این شمار زیاد نیروها به افغانستان بود.

در سند دیگری آمده که استینوف در ۱۰ دسامبر جنرال نیکلای اگرکوف، رئیس ستاد ارتش شوروی را احضار و دستور اعزام ۷۵ تا ۸۰ هزار نیرو به افغانستان را به او داد. جنرال اگرکوف مخالفت کرد و آن را "بی‌دقتی" خوانده و نسبت به پیامدهای آن هشدار داده و سعی داشت تصمیم را تغییر دهد اما استینوف با ناراحتی به او پاسخ داده که "می‌خواهی بیرونی سیاسی را درس بدهی؟ تو فقط وظیفه اجرای دستورات را برعهده داری."

منبع: **BBC** فارسی

<https://www.bbc.com/persian/afghanistan-50911052>

www.esalat.org